

מקורות פרשת בהר תשע"ט האם זה חטא לרדוף אחרי עושר?

1. **ויקרא כג:** וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב

והי עמך: אל תיקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך.

3. **אבות ד, ט:** רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעוני, סופה לקיימה מעושר. וכל המבטל את התורה מעושר - סופה לבטלה מעוני.

רש"י: לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הריבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו - הוצרך לומר: 'ויראת מאלוקיך'.

מדרש שמואל: העוני גורם קיום התורה שיצרו של אדם נכנע ואילו העושר גורם ביטול התורה כי יצרו מתגבר עליו שלא יסבול עול התורה ... בזה יובן הכתוב 'יזל מים מדלי' ופירשו חז"ל שאין התורה יוצאת אלא מן הדלים [היזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה], ולכן אמרו [חגיגה ט, ב] 'חיזור הקב"ה על כל מידות שבעולם ולא מצא מידה נאה לישראל מהעניות', כי העוני נכא רוח אין לו נחת אחרת מהתורה, אבל העושר דרכו להביא לביטול תורה.

א. **ספורנו:** כי זה דרך נאות להקימו כשתלווהו בלי נשך ותרבית.

ב. **רש"י שמות כב, כד:** 'נשך' - ריבית שהיא כנשיכת נחש, שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום עולה עד קדקדו. כך ריבית אינו מרגיש עד שהריבית עולה ומחסרו ממון הרבה.

4. **סוטה ב, א:** ארבעים יום קודם יצירת הוולד, יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני ושרה פלונית לפלוני.

דברים כג: לא תשיך לאחיך ... **לנכרי תשיך** ולאחיך לא תשיך - **רמב"ן:** ריבית הנכרי מותר.

חולין צא: 'ויותר יעקב לכדו' - אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכים קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם. וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל.

רמב"ם מלוה ולוה רפ"ה: לאחיך אסור ... **ומצות עשה להשיך לעכו"ם** שנאמר לנכרי תשיך, מפי השמועה למדו וקבלה ממונה רבינו שזו מצות עשה.

סוטה יב: 'ותיקח לו תיבת גומא' - מאי שנא גומא? אמר רבי אלעזר: מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל.

הגהות הראב"ד: לא מצאתי שמועה כזו.

כתר שם טוב סימן ריח: זה כלל גדול שכל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי הוא נהנה מהחיות שיש באותו הדבר כי לולי אותה הרוחניות לא היה קיום לאותו דבר, **ויש שם ניצוצים קדושים השייכים לשורש נשמתו.** וכשהוא משתמש באותו הכלי או אוכל מאכל אפילו לצורך גופו, הוא מתקן הניצוצים כי אחר כך עובר ה' בכוח ההוא שבה לגופו מהלבוש או מאכל. לכן פעמים שיאבד ממנו הדבר, שכן כאשר כלה לתקן כל הניצוצים השייכים לשורש נשמתו, לוקח ממנו השי"ת אותו הכלי ונותנו לאחר ששייכים אליו הניצוצות הנשארים בתוך הכלי.

רמב"ם ריש הלכות גניבה: כל הגונב ממון משהו פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנאמר 'לא תגנוב' ... ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון עכו"ם.

רמב"ם הלכות מכירה יח, א: אסור לרמות בני אדם במקח וממכר ... ואחד **עובר כוכבים** ואחד ישראל שווים בדבר זה.

ליקוטי שיחות יב/119: עפ"י יובן מה שאומרים **שמצווה** להלוות את הנכרי בריבית, כי מזה שהנכרי זקוק לישראל שילוה לו מעות, מוכח שהניצוצות הנמצאים במעותיו שייכים הם לישראל. ולכן מצווה להלוותו בכדי לקחת ממנו ריבית ולברר את הניצוצות מרשות הקליפה ולהעלותם לקדושה.

2. **אברבנאל תצא התשובה הרביעית:** הנשך איננו דבר בלתי ראוי, כי האנשים עם ממונם כספם וזהבם ותירושם ודגנם ראוי שירוויחו, ואם אדם אחד בקש מאדם אחר מעות לעסוק בסחורה ויחשוב להרוויח באלף שילוה לו מאתים - מדוע לא יתן למלוה מנה? כמו שהאדם אינו מחויב לתת מעותיו לאחר כי אם דרך צדקה וחסד, ככה אינו מחויב להלוות מעותיו או תבואתו חנם כי אם בדרך צדקה וחסד. ולכן אמר 'לא תשיך לאחיך', לפי שהוא חסד שיעשה עם האחים ואינו חייב לעשותו עם הנכרי.

כלי יקר פרשתנו כה, לו: לנכרי תשיך - והטעם: כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפי שהוא מסיר מדת הבטחון מן האדם, כי הנותן בריבית, הרייחוהו שלו ידוע וקצוב וסומך על ערבונו שבידו ויסיר לבו מה' ... אבל המלוה לעכו"ם, חזקתו שהוא אלים ... ודרכו לבא בעקיפין, ואפילו אם ערבונו בידו לעולם אינו בטוח לא